

Suurmond: opa Jac

Een markant persoon was **Jac. Suurmond** (31 augustus 1878 - 20 januari 1945), dat begreep ik wel. Maar verder? Er was mij weinig bekend over de vader van mijn moeder. Veel werd er in het algemeen trouwens niet gepraat over persoonlijke dingen, is mijn indruk. Toen ik zijn (ook Franse) voorgeslacht had opgediept, ging ik naar hem op zoek. En niet tevergeefs!

Jac. Suurmond schreef hij afgekort in documenten. Ik las het in zijn huwelijksakte, de geboorteakten van zijn kinderen en in advertenties. Daarom noem ik hem hier zo! Voor zijn neven en nichten was hij 'oom Ko', begreep ik van nog levende 2^e generatieverwanten.

Had hij een interessant leven? Een tijd terug kreeg ik desgevraagd gelukkig iets over hem te horen van zijn dochters Pieke en Jo (zie haar verhaal). Het feit dat er niet veel in het gezin werd gepraat, maakte het moeilijk een goed beeld van hem en zijn **Neeltje Hendrikse** (1 augustus 1878 – 11 november 1944) te krijgen. Zijn levensverhaal eindigde in een zeker drama, geloof ik.

Het prikkelde me allemaal om hem beter te leren kennen. Uit gegevens van kranten, de *Vlissingsche* en *Middelburgsche Courant*, en uit algemene notulen van de kerk te Souburg en te Gapinge is een portret van hem te schetsen zodat ik het verhaal van Pieke en Jo kan aanvullen en scherper stellen. Kunnen lezers aanvullingen en/of correcties geven als reactie op dit geschreven portret? Dat hoop ik maar!

Ouderlijk gezin en jeugd

Laten we eerst een kijkje nemen in het ouderlijk huis van Jac. Suurmond. Zijn vader **Pieter Leinszoon Suurmond** (1849-1911) heeft vast wel verteld dat hij begon als timmermans-knecht. Dat was hij toen hij als 26-jarige in juli 1875 trouwde, zo lezen we in zijn huwelijksakte. Bruid **Martina van Sluijs** was in Souburg dienstbode.

Ik vermoed dat Pieter aanvankelijk werk vond bij oom Jacob Willemse, zwager van schoonmoeder Margrietha Janse. Jacob Willemse (1860-1923) uit Ritthem huwde Leintje Janse (geb. 14 jan. 1862) te Souburg, zus van Margrietha Janse, vrouw van Jan van Sluijs, de vader van Martina van Sluijs.

Pieter was vaak ziek. Martina moest bijspringen om de eindjes voor het uiteindelijk grote gezin van 12 kinderen, van wie er drie jong overleden, aan elkaar te knopen. Was ze een flinke (struise?) vrouw: **Martina van Sluijs** (1851-1932)? Zie de foto, genomen op latere leeftijd! Links zie je nog net de vinger van zoon Jac. die zijn hoed vasthoudt! Jac. droeg dus geen klederdracht(hoed).

Bij het overlijden van 3-jarige dochter Pieterella op 31 augustus 1886 is vader Pieter "arbeider". Wanneer 5-jarige dochter Martina Pieterella op 4 maart 1900 overlijdt, noteert de ambtenaar van Souburgs burgerlijke stand dat 50-jarige Pieter "tuinier" is. Dan zijn ze inmiddels verhuisd van Braamstraat 15 naar wijk sectie B nr 144; het huis staat vandaag geregistreerd als: Ritthemsestraat 53, vertelde de archivaris van Vlissingen.

Ondanks zijn veelvuldige ziekte kreeg Pieter Suurmond van de boer waar hij vóór 1900 werkte, het loon van 2 gulden 50 cent elke week uitbetaald! Zwakke gezondheid zal de oorzaak zijn geweest dat hij geen timmerman bleef. Hij was astmatisch, zat vaak in zijn stoel met een hondje op zijn voeten om zich te warmen. Leed hij aan suikerziekte? Zou best kunnen! Dan heb je gauw koude voeten, weet ik van mijn moeder (en mezelf).

Jac. (Jacobus) was de eerste zoon na twee dochters (Margaretha 30/12/1875) en Maria 27/6/1877). Zij zullen bij het ouder worden in het huishouden hebben geholpen. De ambtenaar van de burgerlijke stand noteerde bij het opmaken van het overzicht van gezin Suurmond rond 1900 dat beide dochters evenals hun moeder “zonder beroep” waren.

Na de lagere schoolleeftijd ging Jac. in de leer bij zijn oudoom, de timmerman Jacobus Willemse. Zijn latere zwager, Johannes Huson, werkte ook bij Jacob Willemse. Het was dus een flink timmermansmilieu, al had vader Pieter aan de Ritthemsestraat ruimte gevonden voor een tuinderij (zie foto). Rechts naast het huis was flink wat ruimte; nu is daar een schuur en een tuin.

Neef Pieter Suurmond Leijnszoon kocht van David de Smit diens timmermanswerkplaats. Deze was gehuwd met de tante, of zus, van Jacobus Willemse: Pieterella Willemse. Vader Pieter kon dat vakwerk in Souburg dus niet volhouden.

Moeder Martina werd na haar huwelijk hulpkosteres in de Nederlands Hervormde dorpskerk. Ze sleepte met haar man elke zondag ijverig de stoven aan om de voeten van velen afdoende (?) te warmen. Zij was de drijfveer in huis en hielp het inkomen voor het gezin dus een beetje op peil te houden.

Jac. zal geen weelderige jeugd hebben gehad. Het was werken geblazen om het hoofd boven water te houden. Anders gezegd, vader en moeder Suurmond waren elke dag druk bezig met werk en gezondheid; ze hadden weinig tijd voor de kinderen. Het gaf zo'n druk in huis dat de jongste, Willem (1896), wanneer hij uit de lagere school naar huis liep, dikwijls verzuchtte, liever: tot de Here God bad en smeekte, “wilt u toch geven dat moeder wat vriendelijk gestemd zal zijn”. Dat zegt boekdelen!

Kerkelijk betrokken

In de kerk kregen Pieter en Martina ook een zware dobber. Martina toog, zo wist het hele dorp te vertellen, na de kerkdiensten op Souburg wandelend naar Middelburg om ds P.J.W. Klaarhamer in de avonddiensten te horen. Zijn “zuivere prediking” was naar veler, ook naar de smaak van moeder Martina ernstig; hij gaf het verlangde geestelijke voedsel aan velen waardoor zijn kerkdiensten zeer aantrokken.

Misschien was Martina de drijfveer om een nieuwe kerkelijke weg in te slaan, zodat Pieter en zijn gezin niet volstonden met de evangelieboodschap in de NHK, de oude Souburgse dorpskerk. Het kwam namelijk in Souburg tot Doleantie: een gereformeerde kerk naast de NHK. Jac.'s ouders speelden daarin een heldere, belangrijke rol. Jac. heeft het vanaf zijn 10^e jaar meegemaakt. Werd er (veel) over gepraat, of zag hij het alleen maar gebeuren?

Pieter belegde kerkelijke voorlichtingsavonden vanaf 21 januari 1888 “te 6 ½ ure”. De Vlissingse krant zegt dat “in de schuur van P. Suurmond Ds F.W.J. Wolff van Axel” optrad voor “Bijbellezingen”. Op 4 februari 1888 liet “dhr Van der Valk van Vlaardingen” zich horen in de schuur van P. Suurmond. Het leidde tot aparte kerkdiensten in Oost-Souburg die Piet Suurmond sinds 14 maart 1888 in zijn huis belegde. De krant meldt dat er van gescheiden predikbeurten sprake was. Souburg stond “zondag 15 April” onder de “nog niet ontkomen Kerken: Oost-Souburg”; “in de woning van P. Suurmond” werd de preekbeurt gehouden. Verwachtte Pieter dat gereformeerd Souburg als geheel zich aan de vrijzinnigheid in de NHK

zou ontworstelen? In de week van 15-21 april geeft “ dhr K. Werner om 8 uur” voorlichting. Iedereen was in het dorp dus op de hoogte via de *Vlissingse* krant! Bij dit alles deed moeder Martina steeds haar zondagse plicht in de dorpskerk.

Aan het organiseren van voorlichting ging het een en ander vooraf. Het was geen impulsieve actie. We lezen in de notulen van de NHK dat drie leden namens anderen een verzoekschrift indienden op 12 oktober 1887. Wie waren de koplopers in die roerige tijden van de Oost-Souburgse kerk? (foto vanuit de Ritthemsestraat).

Hun namen zijn: P. Suurmond, Jan Dorleijn (zwager van vader Pieter S.) en P. Kastelein. Zij vroegen de kerkenraad “het werk der Reformatie” in Souburg “ter hand te nemen”.

Het was al laat op de avond dat dit verzoek aan de orde kwam. De bespreking werd tot 20 oktober uitgesteld. Het werd op zich helder beantwoord. Toch ietwat merkwaardig. Want klip en klaar werd geconstateerd dat sommige broeders in de raad “voor hun persoon ten volle(!) instemden met de wensch en de bedoeling”. Toch werd het verzoek met algemene stemmen finaal afgewezen. Hoe kan dat? Wel, iedereen verklaarde dat hij “als kerkenraad geen vrijmoedigheid kon hebben” met het verzoek mee te gaan. Tussen haakjes: de Souburgse predikant J.A. Boven steunde met de collegae van Se-rooskerke en Middelburg de Doleantiebeweging. De eerste twee trokken zich uiteindelijk terug. De Middelburgse ds Klarhamer kwam alleen te staan.

De bezwaarden in Souburg lieten het niet bij één verzoek. Op 17 november 1887 lag eenzelfde vraag op tafel met overigens hetzelfde resultaat. Sindsdien werden moeiten zichtbaar met ambtsdragers die niet meer op tal wensten te staan, zo L. Suurmond als diaken en ouderling J. Pouwer. De dolerenden gingen voortaan naar de kerkdiensten van ds Klarhamer. Moeder Martina liep heen en weer. Gingen kinderen mee? Ook voor de kinderdoop gingen ze naar Middelburg. De Dolerende of Nederduitsch gereformeerde kerkenraad van ds Klarhamer liet eerlijk weten dat onder andere Johanna Bosselaar 30 mei 1888 gedoopt was, terwijl de Bosselaars, schoonzoon/dochter van P. Suurmond en Martina van Sluijs, lid waren in Souburg. De NHK-kerkenraad verklaarde met de brief niets te kunnen doen!

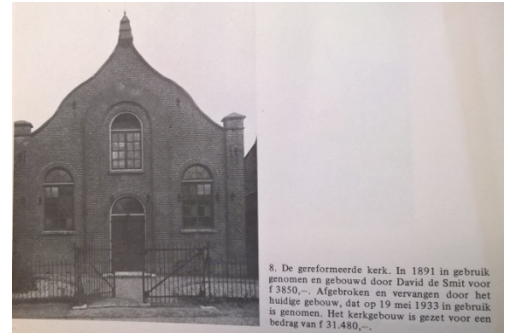
Even later berichtte ds Klarhamer dat drie leden ook het avondmaal in Middelburg hadden gevierd. Wie? Opnieuw werd open en eerlijk gezegd welke NHK-leden het van Souburg betraf: C. Bosselaar, J. Marijs en “Martina Suurmond geboren van Sluijs”. Was P. Suurmond ziek, dus thuis gebleven? De NHK-kerkenraad legde de brief opnieuw terzijde.

Een tijd later vroeg zwager Jan Dorleijn nogmaals namens “de doleerenden” aan de NHK-raad “het werk der Reformatie ter hand te nemen” op 2 februari 1891. De nieuwe dominee stelde de vergadering voor kort en formeel te schrijven dat de raad al eerder besloten had er niet op in te gaan. Dat werd “met algemeen gevoelen” opnieuw geantwoord. Drie weken daarna, 27 februari 1891, voltrok zich de scheiding: de vorming of het herstel van de gereformeerde kerk te Souburg werd een feit. Dat gebeurde vlak vóór ds Klarhamer naar Utrecht vertrok (juli 1891), en wel omdat, aldus zijn argument, men de Reformatie te Zeeland te zeer aan zijn persoon verbond.

De ontwikkeling ging toen snel op het dorp. Weduwe Van Schelven stelde grond beschikbaar aan de Kanaalstraat (niet ver van de dorpskerk af). Geld werd ingezameld. David de Smit kreeg opdracht tot kerkbouw. De gemeenteraad gaf toestemming. Dat was nodig omdat het nieuwe kerkgebouw binnen de afstandslimiet viel die de wet voorschreef om kerkgebouwen van 'concurrenten' bij de dorpskerk weg te houden. November 1891 was het gebouw klaar en werd het ingewijd. Er waren ruim 50 leden aanwezig.

In 1916 werd uitbouw noodzakelijk. In 1932 werd het gebouw afgebroken. Op dezelfde plaats verrees een grotere kerk (zie foto). Tijdens de bouw kreeg men onderdak in de NHK. Wanneer dat niet schikte, werden er kerkdiensten aan huis gehouden, o.a. bij de Bosselaars waar oma Suurmond-Van Sluijs sinds 1926 als weduwe in huis was gekomen.

Dat zal tante Jo als kind hebben meegemaakt (zie haar verhaal). Zij dacht dat ze de diensten van de Doleantie meemaakte in het ouderlijk huis van vader Jac. aan de Braamstraat. Dat zal een misverstand zijn. Het betrof kerkdiensten bij de Bosselaars vanwege kerkbouw in 1932.

Eén ding is duidelijk, denk ik. De kinderen van vader Pieter Suurmond en moeder Martina Suurmond-Van Sluijs kregen een zware opvoeding mee. Dat zal de kinderen hebben gevormd, onder wie zoon Jacobus. Anders gezegd: Jac. Suurmond zal in Oost-Souburg in de Braamstraat en Ritthemsestraat een zware jeugd gehad hebben in dubbele zin: sociaal en religieus of kerkelijk.

Een eigen leven: zelfstandig!

Het begin van Jac.s leven voltrok zich uiteraard onder toezien oog van zijn ouders. Hij woonde thuis en werkte van huis uit in Oost-Souburg. Dat bleef zo tot hij *Neeltje Hendrikse* trouwde op 18 april 1902. Dat werd feest, met wederzijdse ouders als getuige: vader Pieter Lzn en moeder Martina, vader Leendert Hendrikse, kleermaker in Souburg, en moeder Leintje Janse. Toch waren anderen ook getuigen. Jac. vroeg zijn baas en zijn zwager te tekenen: 49-jarige timmerman Jacob Willemse en 25-jarige zwager Johannes Huson, gehuwd met Jac.s' zus Maria of Mietje Suurmond. Bovendien was de 82-jarige opa van Neeltje, Jan Vos, officiële getuige met neef Jan Janse, 23-jarige spoorwegwerker. Zij allen tekenden plechtig en netjes de huwelijksakte!

Jac. en Neeltje stichtten hun gezin te Souburg. Ze gingen wonen in wijk A nr 56A, nu: Kanaalstraat 16 (zie foto). Neeltje was van huis uit niet met de Doleantie meegegaan. Dat deed ze ook nu niet in Souburg. Met andere woorden, 's zondags gingen ze beiden in het kerkdorp een verschillende kant op.

De eerste vijf kinderen zijn er geboren. Vóór 1891 zijn ze gedoopt in de NHK. Daarna in de GK. Jacobus jr (Ko) die later koos voor de zeevaart, was als 6^e kind de eerste die in Gapinge, gemeente Vrouwenpolder, het levenslicht zag, en wel op 10 december 1910.

Jac. werd met zijn gezin 28 december 1909 door de Souburgse ambtenaar uitgeschreven. Waarom?

Jac.'s ideaal was een eigen timmermanszaak. Die kans deed zich voor. De heer W.A. van Sorge, ook afkomstig uit Souburg, wilde met zijn bedrijf in Gapinge stoppen. Met beide handen greep Jac. dat aan. Hij zal eerst bij Van Sorge zijn gaan werken. Jac. verhuisde met zijn jonge gezin naar Gapinge nà de geboorte van Leintje in februari 1909 en vóór de geboorte van Ko in december 1910, dus ongeveer begin december 1909. Vandaar de datum van hun officieel vertrek uit Oost-Souburg! Na verhuizing liet Neeltje Suurmond-Hendrikse zich inschrijven in de gereformeerde kerk te Gapinge.

Het jaar van verhuizing spoort met wat ik in notulen van de kerkenraad te Gapinge vond over reparaties. Wanneer lekkage moest worden verholpen in het gereformeerde kerkgebouw kreeg de scribe in 1909 opdracht "Suurmond" in te schakelen. Eerder vertellen de notulen steeds dat aannemer Van Sorge in zulke gevallen werd gevraagd. Maar vanaf 30 november 1909 verzorgde "Suurmond" de verbeteringen aan de kerk, zoals de ventilatie in de ramen.

Zoals gezegd, Van Sorge wilde stoppen. Beiden kwamen op een goeie manier overeen dat Jac. Suurmond het zou overnemen. Ze lieten iedereen weten dat Jac. Suurmond het goedlopende bedrijf ging voortzetten. Lees hun advertentie maar in de *Middelburgsche Courant* van 4 januari 1910:

Ondergetekende geeft hiermede kennis, dat hij de Timmermans, Metselaars-, en Schildersaffaire, door hem gedreven, heeft overgedaan aan den heer JAC. SUURMOND onder betuiging van dank. W.A. van Sorge, Gapinge 1 Januari 1910.

Onder verwijzing naar bovenstaande advertentie geeft ondergetekende kennis, dat hij de Timmermans-, Metselaars- en Schildersaffaire van den heer W.A. van Sorge heeft overgenomen. Hopende, door een flinke bediening, zich het vertrouwen, door zijn voorganger zoo ruim genoten, waardig te maken, beveelt hij zich minzaam aan.

Gapinge, 1 Januari 1910

JAC. SUURMOND Pzn.

Werk te Gapinge

Van Sorge zal het bedrijf in het forse pand aan de Dorpstraat met een gerust hart hebben overgedragen. Want Jac. Suurmond raakte in zijn werk bekend als een zorgvuldig en precies man. Het werk moest zo perfect mogelijk worden afgeleverd. Misschien had hij dat van zijn vader Piet. Deze oefende trefzeker op de Souburgse "scherpschuttersvereniging". Volgens de *Vlissingsche Courant* behaalde "P. Suurmond" vaak prijzen, al was het nooit de eerste, meestal de derde prijs op grond van de behaalde punten.

Jac. Suurmond werd in 1910 een bekwaam en zelfstandig man en – zo valt eraan toe te voegen: zichzelf goed bewust! Zie hem netjes en zelfbewust staan op de foto ter gelegenheid van hun huwelijk in 1902.

Net als zijn vader kon hij niet levenslang timmerman blijven. Dat stond zijn gezondheid, suikerziekte, niet toe; ik vermoed sinds 1929. Hij werd toen gemeenteambtenaar van Vrouwenpolder vooral voor het bouwtoezicht. Zijn hart ging dus uit naar de bouw. Hij liet in een advertentie in de *Vlissingsche Courant* 3 januari 1934 weten dat hij een (door hem gebouwd) zomerhuisje in de duinen te koop had: "Te bevragen bij Jac. Suurmond. Gem. opzichter te Gapinge". Hij had er immers diverse gebouwd, o.a. aan de Langeweg of strandweg.

Zijn leven gaan we niet precies chronologisch volgen door alle jaren in kaart te brengen wat hij en zijn vrouw beleefden. Voor een portret is het genoeg met een enkele penseel- of pennenstreken diverse karakteristieken neer te zetten.

Gezin

Ik denk allereerst aan zijn gezin en de relatie met zijn vrouw Neeltje, nogal klein van postuur. Na Ko volgden vijf kinderen: vier meisjes en een jongen.

Ze hadden niet allemaal evenveel contact met elkaar. Vooral Piet en Lein gingen met elkaar om. Geen wonder, zij gingen bij hun vader in de leer en namen uiteindelijk in 1929 op hun beurt het bedrijf over. Moeder Neeltje had hen dus bij zich. Het zal haar plezier hebben gedaan, want ze had een zachtaardig en gemoedelijk karakter. Ik verbeeld me dat je dat een beetje terugziet op de mooie foto uit april 1902. Later bij de viering van hun 25-jarig huwelijksjubileum wordt haar enige zus in de advertentie te midden van de kinderen genoemd. Zij was op haar zus Pie Minderhoud-Hendrikse zeer gesteld. Zou ze veel met haar over man en gezin hebben gesproken en mogelijke teleurstellingen over dagelijkse dingen hebben gedeeld? Ik vraag het me af.

Vader Jac. kwam in de dagelijkse omgang namelijk nogal stug en moeilijk over, bleek mij bij navraag. Zijn emoties gaf hij, zoals (nu nog?) gebruikelijk was, niet prijs; veel hield hij in zich en voor zich. Zou dat Neeltje dwarsgezeten hebben? Je kunt het je achteraf afvragen.

Ging vader Jac. Suurmond helemaal op in zijn werk? Nou nee, dat niet. Hij had een sterke hobby: orgelspelen! Dat had hij waarschijnlijk van huis uit meegekregen: liefde voor (orgel)muziek. Daar was tijd en aandacht voor! Alle Suurmonds kregen bij hun trouwen een orgel (harmonium) mee! Jac. kon trouwens ook verdienstelijk (koor)zang begeleiden.

In Gapinge trof hij geen instrument in de kerk. Het duurde niet lang of er werd na zijn verhuizing in Gapinge een orgelcommissie ingesteld. Wie werd eind 1910 voorzitter? Juist, ja: br Jac. Suurmond! Hij was dus amper in Gapinge gekomen!

Wat werkte hij voortvarend! De commissie had de taak geld in te zamelen en een geschikt instrument te vinden. Dat was pas in gang gezet of de voorzitter presenteerde zich in februari 1911 met Jan Goedbloed in de "waardigheid van gedeputeerden van de commissie" aan de kerkenraad. Boven verwachting snel was er genoeg geld opgebracht, ook was er alvast een huurorgel geplaatst en een ander besteld. Ook waren twee organisten aangesteld: Jac. Suurmond en mej. Visser-Buitenhuis.

Echter, voor de inwijding en het gebruik in kerkdiensten (niet voor mooie muziek op zich, maar) ter "begeleiding van de zang" was de kerkenraad nodig. Dat vond de kerkenraad ook. Datum voor en wijze van gebruik werden geregeld. Iedereen zal blij zijn geweest.

In april 1911 diende de voorzitter zich weer aan bij het college van de eerwaarde broeders. Er was een orgelkwestie. Het bestelde orgel was niet tijdig geleverd. De leverantie werd afgezegd, want, aldus de voorzitter, de commissie wist van te voren wel hoe de kerkenraadsleden zouden denken. De vraag was alleen of men het gehuurde orgel zou houden, dan wel een ander zou aanschaffen. Daarover staakten de stemmen. Besloten werd deskundigen te raadplegen die in april 1911 een negatief advies uitbrachten over het orgel. Het was helemaal naar de zin van Jac. Suurmond.

Hoe groot zijn liefde voor orgelmuziek was, betuigde jongste dochter Jo (zie haar verhaal). Bij het luisteren naar orgelmuziek van Jan Zwart via de radio moest iedereen in de kamer compleet stil zijn. Innerlijk zal hij zich spiritueel volledig hebben toevertrouwd aan ...?

Een ander orgel werd aangeschaft en geplaatst. Met zijn eigen spel was hij niet echt tevreden. Zodra hij hoorde dat het jonge – per april 1920 nieuwe - schoolhoofd van de openbare lagere school, de heer P. C. Maelsaeke (zie foto), orgellessen gaf, diende Jac. zich bij hem aan en volgde lessen tot deze in 1930 naar Echteld vertrok.

Tijd genoeg had Jac. dus voor verbetering van zijn orgelbegeleiding. Was het geen bezwaar dat Piet Maelsaeke verbonden was aan de openbare school? Allerminst. Dat zal later blijken. Overigens was de hervormde Piet Maelsaeke politiek verbonden aan de Christelijke Historische Unie.

Het ‘nieuwe’ gebruikte instrument had geen lang leven. In 1925/6 was vervanging nodig, vonden velen. Dat kreeg handen en voeten toen Jac. Suurmond vernam dat het mooie, oude orgel van de NHK te Serooskerke te koop was. Het werd aangeschaft en kwam op de lijst van Rijksmonumenten (zie foto). Jac. Suurmond bespeelde het regelmatig(?). Nou ja, regelmatig? Dat nou weer niet.

In december 1919 begon hij ongedurig te worden. Daar kom ik straks uitgebreider op terug. Wanneer tijdens de dienst hem iets niet behaagde, hield hij tijdens de begeleiding gewoon(?) plots op met spelen, eerst bij voor- en naspel, later expliciet tijdens psalmzang. Dat gaf een valse toon in de verhoudingen. De kerkenraad tikte hem op de vingers: dit kon gewoon niet.

Op huisbezoek januari 1920 beloofde hij “te doen wat in zijn macht was”, verklaarde hij openlijk, “voortaan ongeregeldeheid te voorkomen”. Begon hij aan een nog niet onderkende suikerziekte te lijden, of was hij altijd wat ‘nuk-kig’ geweest?

Tijdens bange tijden van onenigheid, oorlog en ziekte van zijn vrouw (1944) klom hij thuis ineens zwijgend achter zijn orgel om moeite en verdriet van zich af te spelen (zie opnieuw het verhaal van tante Jo).

Ambitieux

Opa Jac. Suurmond is, denk ik, een organisatieman te noemen. Misschien dat hij als gemeenteopzichter meer tijd had in de avonduren dan als timmerman die voor zijn zelfstandige bedrijf 's avonds op pad moest voor offertes en werk. Het viel mij op dat hij na 1930 veel functies vergaarde.

Behalve organist en dirigent van het Gapingse koor waarop drie van zijn kinderen zaten en als lid van de zendingscommissie die aandrong op meer activiteiten en voorlichting over de nieuwe zendeling in Ned. Indië ds Merkeleijn, deed hij veel meer. Dat zet ik kort op zijn indrukwekkende lijst.

Neem de commissie voor het *Weren van Schoolverzuim*. Hij was lid in 1930 en werd nog weer eens herbenoemd in 1937. En wat te denken van de afdeling Gapinge-Veere van het *Groene Kruis*? In 1934 liep het niet zo lekker volgens voorzitter ds Fagel van Veere. Jac. Suurmond was vice-voorzitter. Ds Fagel legde het bijltje neer, Jac. kreeg de voortrekkersrol. Datzelfde lezen we over de *Coöperatie Koolenvereniging* te Gapinge. Elk jaar hield de coöp bij hoeveel brandstof er was afgeleverd. In 1937 leverde voorzitter Jac. Suurmond weer een keurig jaarrapport aan de goedbezochte bijeenkomst. Dat jaar zijn er 2798 hectoliter kolen door de Gapingers verbruikt en is er 10.000 kilo bruinkolen afgeleverd.

Wanneer prinses Irene in 1939 wordt geboren is er op zaterdag 15 augustus groot feest in het dorp. De *Oranjevereniging* organiseert dat. Wie houdt de feestrede? Inderdaad, voorzitter Jac. Suurmond. Het is een mooie rede, meldt de krant, en vrijdag 21 maart 1938 is het feest begunstigd door schitterend weer; het werd een prachtig dorpsfeest. Namens de Oranjevereniging heette hij trouwens een jaar eerder, 17 november 1938, de nieuwe burgemeester loyaal welkom.

Nog een voorbeeld. In Gapinge wordt een afdeling van de *Nederlandsche Vereeniging voor Luchtbescherming* opgericht. Vrijdagavond 21 maart 1938 vindt de eerste vergadering plaats. Jac. Suurmond is van de partij; hij wordt secretaris-penningmeester.

Bij dit alles kon hij zichzelf, denk ik, toch het beste kwijt in de (koor)muziek. Hij dong mee naar jaarlijkse prijzen met zijn algemene christelijke koor van Gapinge als dirigent (zie de deelfoto: Jac. zit helemaal rechts, de voorzitter links, en voorts kun je drie kinderen Suurmond herkennen!). Een eerste prijs was echter niet voor hem weggelegd.

Gingen al die ambities en organisatieta-lenten ten koste van Neeltje en het gezin? Gaf het frustratie omdat zij vaak alleen thuis zal zijn geweest? Zie ook het verhaal van dochter Jo en haar moeder Neeltje op een winteravond in oorlogstijd!

Zij was blij met de kinderen en genoot van hen. Ze wist zich met huishouden, voeden, kle-den en breien voor de kinderen goed bezig te houden. Ze was zachtmoedig en kon veel in-casseren. Bovendien, het was toen normaal al je talenten uitbundig in te zetten voor kerk en samenleving. Dat vind je bij beiden duidelijk terug!

Kerkelijk betrokken?

In mijn kast heb ik een boek met het stempel: *Jac. Suurmond Gapinge*. Weet je welk boek? Ik vind het nog steeds verrassend. Het is van de vroeger zeer geliefde historicus A.A. van Schel-ven. Waar gaat het over? Let wel: de titel is “De bloeitijd van het Calvinisme in Europa”. Daar ging de interesse van opa Suurmond dus ook naar uit!

Van huis uit was hij immers kerkelijk zeer betrokken opgevoed. Dat werd in Gapinge zo gewaardeerd dat hij in december 1910 op tal voor ouderling werd gezet. Hij was, zo klonk de conclusie aan de gemeente “niet ontbloot van gaven”. Dat was een jaar na hun verhuizing en komst in het dorp. Hij werd uit het voorgestelde dubbelgetal (nog?) niet gekozen. Dit herhaalde zich in december 1911 en 1912: steeds toch niet gekozen.

Hij bleef meedoen, maar leverde wel kritiek en sprak dat uit. Sinds augustus 1920 maakte hij duidelijk dat hij het kerkelijke leven te eng vond en dat de Heilige Schrift voor hem niet in alles heilig is. Zei hij dat alleen? Nee, onder de preek voelde hij zich er niet happy mee en liet dat in zijn gedrag merken. Van september tot en met november 1920 liet hij zijn kritiek klinken door ongeregeld het orgel te bespelen. Dat spoort met het verhaal van doch-ter Jo. Wat bezielde hem?

Hij had begrip voor dr Geelkerken die het scheppings- en paradijsverhaal van de Bij-bel niet al te letterlijk opvatte. Stevige vermaningen hielpen kennelijk enigszins. In januari 1921 was de rust in de verhouding met de ouderlingen wat teruggekeerd.

Het kwam allemaal niet in mindering op zijn inzet voor de kerk. Juist in deze tijd werd een beroep op een nieuwe predikant uitgebracht, ds J.W. Tunderman. Hij dacht daarin mee en vroeg op de gemeentevergadering of het traktement niet te laag was begroot. Hij vond van wel en was bang dat Gapinge dan geen goeie predikant zou krijgen. Volgens hem moesten alle beloofde bijdragen omhoog. Ieders bijdrage was op een publieke lijst geplaatst. De lijst ging rond op de vergadering. Tevreden constateerde br Jac. Suurmond in de bespreking dat de kerkenraadsleden flink hun best deden door een royaal bedrag toe te zeggen: samen legden de ambtsdragers f 465,- in. Zelf tekende hij ook voor een goed bedrag per jaar, al zei hij dat het beter was om als gemeente een combinatie aan te gaan met Vrouwenpolder. Dan zou een predikant op den duur gemakkelijker te bekostigen zijn. Kort gezegd, de predikant werd beroepen en nam dat aan. Het bleef wat br Suurmond betreft enkele jaren rustig.

In november 1930 begon een ander probleem. Dat werd zo heftig dat zijn vrouw, de zachtmoedige Neeltje Hendrikse, de kerkenraad liet weten voortaan niet meer aan het avondmaal te gaan. Wat was er aan de hand?

Eigenlijk wilde Jac. Suurmond de kerk(enraad) er niet mee belasten. Zijn vrouw vond dat niet terecht. Ze vertelde de ouderlingen dat twee klanten voor wie haar man een flinke klus had geklaard, nog steeds niet hadden betaald. Eén van diegenen was ouderling, de ander een rijk en bekend gemeentelid.

In de boezem van de raad werd geconstateerd dat er inderdaad een probleem lag. De scriba gaf in februari 1931 toe dat hij een "finantieele kwestie" met Suurmond had. De raad drong bij hem aan zijn rekening te vereffenen. Dat bleek uiteindelijk in juni 1931 te zijn gedaan. Hij had daar kennelijk nogal wat tijd voor nodig. Alleen al vóór zoiets de heren ouderlingen werd gemeld, was er flink wat tijd voorbij gegaan!

Met het gemeentelid was het nog steeds niet in orde. Een commissie werd ingesteld om verzoening te bewerken. Dat lukte in 1935 nog niet. De predikant drong aan op voorzichtigheid met kerkelijke acties, al liet Jac. Suurmond zijn ongenoegen flink gelden.

Intussen leed de zakelijke relatie met de kerkenraad niet onder de moeiten. Dat bleek in mei 1935. Brand aan het belendende pand had het kerkgebouw fors beschadigd. Op 14 en 18 mei 1935 beraamde de kerkenraad in overleg met br Jac. Suurmond hoe en wat er gerepareerd kon worden. Suurmond diende een begroting in voor herstel. Zoons Piet en Lein knapten het werk keurig op. Jac. was immers gemeenteopzichter geworden.

Een nieuwe wending deed zich voor toen het gemeentelid met wie Jac. Suurmond zijn geschil had, voor diaken op tal werd geplaatst. Dat verergerde de houding van opa Suurmond waarin onbuigzaamheid een rol kan hebben gespeeld. Ds Tunderman bleef op een milde houding aandringen bij alle betrokkenen, ook ten aanzien van maatregelen van de kerk. Dat werd hem ingegeven doordat Suurmond steeds onregelmatiger de kerkdiensten bezocht en uiteindelijk geheel verstek liet gaan. Toen ds Tunderman in 1938 vertrok, nam Suurmond ontslag als organist, ook als organist te Sint Laurens. Zoons Piet en Adri vulden zijn plaats op de bank achter het orgel te Gapinge.

Anders gezegd, Jac. Suurmond ging zich terugtrekken. Ook dat spoort met het verhaal van Jo: hij was voor zich en zijn werk altijd heel precies en verwachtte dat van anderen ook, kon daarom misschien niet over wanbetaling (want dat was het) heen komen.

Een nieuwe dominee deed intrede en vond dat er maatregelen moesten worden genomen ten aanzien van wie niet in de kerk kwam. De raad steunde dat beleid. Hij dreigde met kerkelijke maatregelen. Daarop schreef Jac. Suurmond dat hij zich onttrok. Dat gebeurde werkelijk op 4 juli 1940 na het uitbreken van de oorlog!!

Bij het huwelijk van dochter Margaretha/Gré met Cornelis/Kees Joosse op 19 juni 1940 toonde Jac. Suurmond hoe 'consequent' hij was. Na de huwelijksplechtigheid in het gemeentehuis te Gapinge, dependance van Vrouwenpolder, liep hij regelrecht van de feestvierende familie weg. Hij ging naar huis, terwijl het kerkgebouw 'om de hoek' was. Hij schitterde dus in afwezigheid tijdens de kerkelijke plechtigheid; hij had afscheid genomen van de kerk en de predikant. Het 'argument' zong rond dat hij plots naar huis ging omdat hij voortdurend bij de telefoon (toen iets zeldzaams) moest zijn, begreep ik uit navraag onlangs. Pijnlijk zal het zijn geweest voor hemzelf en alle betrokkenen!

Levensende

Tijdens de oorlog hield hij contact met kinderen en familie. Hij nam de fiets en kwam af en toe langs, bijvoorbeeld te Sint Laurens aan de Noordweg B 33 en het daar nieuw gevestigde boekhoudkantoor in de achterkamer. Ook bij zijn jongste broer Willem in Souburg.

Toen Neeltje ernstig ziek werd kon hij dat moeilijk accepteren. Hij begon plots in huis weer orgel te spelen om de zware tijding als een nederlaag te verwerken door innerlijk spirituele overgave.

In oktober 1944 verliet hij zijn huis en bedrijf niet, ondanks de pamfletten die Engelsen uit de lucht wierpen om de bevolking van Walcheren te waarschuwen. Ook Gapinge zou onder water gezet worden. Hij wilde niet geloven dat het werkelijk zou gebeuren ... tot de enorme knallen van de bombardementen hem daartoe dwongen. Ook de geref. kerk te Gapinge kwam in het water te staan, zie foto. Hij vond samen met zijn vrouw een toevlucht in een zomerhuisje in de duinen van

Vrouwenpolder. Zij overleed in november. Hij gaf de moed op en overleed januari 1945.

Waren er in januari 1945 geen medicijnen op zijn evacuatieadres in de droge duinen

in het door hemzelf gebouwde zomerhuisje *Johanna* te Vrouwenpolder, of nam hij ze gewoon niet meer in nadat zijn Neeltje in november 1944 overleed? Hij wilde zo graag bij haar zijn! Beiden vonden hun rustplaats op het destijds gebruikelijke kerkhof van Vrouwenpolder. Het ligt aan de Noordijk waar je moeilijk kunt parkeren. Gewillige burens vinden het niet erg als je je auto even bij hen neerzet. Het wordt door de gemeente Veere en het Landschap steeds bijgehouden. Merkwaardig genoeg zijn er weinig grafstenen te vinden en: vrijwel alleen die van oma staat overeind, de steen van opa ligt op zijn duidelijk herkenbare plek.

NB.: zijn vader Pieter Suurmond is generatie VIII.77 van de *stamboom Suurmond*) en Jac. dus generatie IX. Ze hebben niet geweten, waarschijnlijk wel vermoed, dat veel nazaten zouden volgen!

Groningen, Leendert J. Joosse, 4 juli 2016.